

Title: Introducing the Magar Akkha Script
Author: Anshuman Pandey (pandey@umich.edu)
Status: Individual Contribution
Action: For consideration by WG2 and UTC
Date: 2011-05-01

1 Introduction

There is a script called ‘Magar Akkha’ or ‘Magar Akkha Rika’ that is reported to be in use by the Magar community in Nepal. It is used for writing the Magar language, which has eastern (ISO 639-3: mpg) and western (ISO 639-3: mrd) dialects. Devanagari is the regular script for writing Magar.

There are questions about the origins of Magar Akkha. George van Driem offers that some writers from the Magar community make the “claim that the Brāhmī script is the original ancient script of the Magars” (van Driem 2001: 780). Magar Akkha is essentially an appropriation of Brahmi in the guise of a new name. The consonants, vowels, and vowel signs are nearly identical to Brahmi, with a few minor variations. Consonant conjuncts are the same as in Brahmi. The greatest difference between the two are observed in the shapes of the digits.

Until additional research provides information that clearly differentiates it from Brahmi, Magar Akkha should be considered a variant of the latter and unified with it.

2 References

- “Duman blog”. 2010. “मगर भाषाको क, ख, ग, घ” (May 13, 2010). <http://dumanmagar.blogspot.com/2010/05/blog-post.html>
- Gorkhatimes. 2009. “Gorkhali scripts”, Magar (Akkha) Scripts. <http://gorkhatimes.wordpress.com/category/gorkhali-scripts/>
- Subba, Jash Raj. 2008. *The Evolution of Man and the Modern Society in Mountainous Sikkim*. Delhi: Gyan Publishing House.
- थापा (झेंडी) मगर, एम. एस. [Thapa Magara, M. S.]. vs 2049. प्राचीन मगर र अक्खा लिपि [*Pracina Magara Ra Akkha Lipi*]. ललितपुर: वृजि प्रकाशन.
- van Driem, George. 2001. *Languages of the Himalayas*, vol. 2. Leiden: Brill.

- ३६ -

गर्दा ध्वनी क्रमशः गहकिलो र गन्हुङ्गो (forceful) हुदै जान्छ । यसरी नै ट, ठ, ड, ढ, न एउटै किसिमले अर्थात जिब्रोको टुप्पोले माथि स्पर्श गर्दा हलुङ्गोबाट क्रमशः गन्हुङ्गो हुदै जान्छ र यस वर्गवाट “न” को उत्पत्ति नभए पनि उच्चारण यसै वर्गमा पर्ने भएकोले यहाँ “न” राखिएको हो । यसरी नै अन्यलाई पनि राखिएको हो । जस्तै:-

वर्ग	अक्षर	उच्चारण समूह
क	† १ १ ७ ७	कण्ठ स्वर (VELAR)
च	० ० ६ ५	तालु स्वर (PALATAL)
ट	८ ० ५ ७ ५	मुर्धन्य स्वर (RETROFLEX)
प	८ ७ ० १ १ ५	ओंठे उच्चारण (BI-LABIAL)
स	८ ८ १ ५ ५ ५	अर्ध स्वर (SEMI VOWELS)
अ	५ :: :: ८ ८ ८	स्वर (VOWELS)

तसर्थ, यसलाई क्रमशः लेख्दा “क” र “च” वर्गलाई अलिकता छुट्टयाई एउटा लहरमा त्यसैगरी “ट” र “प” लाई अर्को लहरमा एवं “स” र “अ” लाई तल्लो लहरमा यसरी राख्नुपर्छ:-

† १ १ ७ ७	० ० ६ ५	८ ७ ० १ १ ५
न्याह ब्याह ग्याह घ्याह झ्याह,	च्याह छ्याह ज्याह झ्याह	
८ ० ५ ७ ५	८ ७ ० १ १ ५	८ ७ ० १ १ ५
ट्याह ट्याह ड्याह ढ्याह न्याह,	प्याह फ्याह ब्याह भ्याह व्याह म्याह	
८ ८ १ ५ ५ ५	५ :: :: ८ ८ ८	५ :: :: ८ ८ ८
स्याह ह्याह न्याह ल्याह याह वाह,	अह इह ईह उह ऊह एह	

यसमा अंग्रेजी र तिब्बतीमा जस्तो सानो (Small) र ठूलो (Capital) अक्षर नभै एउटै हुन्छ ।

Figure 2: Consonant and vowel letters of Magar Akkha (from Thapa Magar 2049: 53).

- ३४ -

मात्रा

मात्राको हकमा प्रारम्भिक ईस्वी सन् तेस्रो शताब्दी पूर्व र दोस्रो शताब्दीको मात्रामा केही फरक भएको छ भने नेपालका लिच्छवीहरूले कालान्तरमा अलि बढी फरक पारेका छन् । जस्तै: ईस्वी सन् तेस्रो शताब्दीमा “सु” लेख्दा ५ “जू” लेख्दा ६, लेखिएको छ भने त्यसपछि अधिकांश शिलालेख र अभिलेखहरूमा “सु” लेख्दा ५ र “जू” लेख्दा ६ लेखिएको छ र “इ” को ह्रस्व मात्रा ७ छ भने “ई” को दीर्घ मात्रा ८ लेखिएको छ। जस्तै: “वि” ९ र “वी” १० । तर नेपालका लिच्छवीहरूले ह्रस्व र दीर्घको रूपमा ११ संकेत प्रयोग गरेको छ । जस्तै: “वि” लाई १२ लेखिएको छ । त्यसैले यहाँ मात्राको संकेत बहुसंख्यामा प्रयोग भएकालाई अपनाइएको छ । केही अभ्यास र अलि ध्यान दिने हो भने कनिष्क, अशोक र नेपालका लिच्छवी राजाहरूको सबै अक्षर छिट्टै र सजिलै पढ्न सकिन्छ ।

मात्राको संकेत चिन्ह

आ:- - जस्तै:का १३ तर “जा” १४ हुन्छ र “टा”मा १५ हुन्छ ।
 इ:- ७ ” कि १६
 ई:- ८ ” की १७
 उ:- - ” कु १८ तर “टु”मा १९ हुन्छ ।
 ऊ:- = ” कू २० तर “टू”मा २१ हुन्छ ।
 ए:- - ” के २२ तर “टे”मा २३ हुन्छ ।
 ऐ:- = ” कै २४ तर “टै”मा २५ हुन्छ ।
 ओ:- - ” को २६ तर “जो” २७ हुन्छ ।

Figure 3: Vowel signs of Magar Akkha (from Thapa Magar 2049: 54).

- २२ -

औः- + " कौ †

अं:- " कं †

यसरी मात्राको सांकेतिक चिन्ह राम्ररी बुझि सकेपछि कुन कुन मात्रा कुन ठाउँमा राख्ने हो त्यसलाई बुझ्न सजिलोको लागि सबै अक्षरहरूलाई बाह्रखरीको रूपमा यहाँ दिइएको छः-

†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
क	का	कि	की	कु	कू	के	कै	को	कौ
ख	खा	खि	खी	खु	खू	खे	खै	खो	खौ
ग	गा	गि	गी	गु	गू	गे	गै	गो	गौ
घ	घा	घि	घी	घु	घू	घे	घै	घो	घौ
ङ	ङा	ङि	ङी	ङु	ङू	ङे	ङै	ङो	ङौ
च	चा	चि	ची	चु	चू	चे	चै	चो	चौ
छ	छा	छि	छी	छु	छू	छे	छै	छो	छौ
ज	जा	जि	जी	जु	जू	जे	जै	जो	जौ
झ	झा	झि	झी	झु	झू	झे	झै	झो	झौ
ट	टा	टि	टी	टु	टू	टे	टै	टो	टौ
ठ	ठा	ठी	ठी	ठु	ठू	ठे	ठै	ठो	ठौ
ड	डा	डि	डी	डु	डू	डे	डै	डो	डौ

Figure 4: Consonant-vowel combinations in Magar Akkha (from Thapa Magar 2049: 55).

- 25 -

यसमा कुनै अक्षरलाई आधि जनाउनको लागि त्यस अक्षरको तल दाहिने तर्फ अर्को अक्षर लेखिदिएमा शुरूको अक्षर स्वतः आधि हुन्छ ।

उदाहरण:-

फ या ह का (बिस्रो), फ हा टा (हरायो), क यो का (सेलायो), ह वा सा (हिडाल्यो)			
ह या क (पिंडालु), उ या का (धिच्चायो), डु च य (बिरालो कराउने), डु ह च य			
या ह च य (दिएको), लि ह डा (गायो), ट या ह सा, नि ह स			

मगर भाषामा “य”, “ह”, “व” बाट नै बढी आधि अक्षर प्रयोग भएकोले उपरोक्त उदाहरणहरूलाई पनि ध्यान दिएमा सजिलै बुझ्न सकिन्छ तर बढी विस्तृत अध्ययनको लागि यहाँ दिएको छ:-

उदाहरण:-

(१)													
	क्य	ख्य	ग्य	घ्य	ङ्य	च्य	छ्य	ज्य	झ्य	ट्य	ठ्य	ड्य	
	ह्य	न्य	प्य	फ्य	ब्य	भ्य	व्य	म्य	स्य	ह्य	र्य	ल्य	व्य
(२)													
	कह	खह	गह	घह	ङह	चह	छह	जह	झह	टह	ठह	डह	
	दह	न्ह	पह	फह	बह	भह	वह	मह	सह	हह	रह	लह	वह
(३)													
	कव	खव	गव	घव	ङव	चव	छव	जव	झव	टव	ठव	डव	
	दव	नव	पव	फव	बव	भव	वव	मव	सव	रव	लव	वव	

अक्खा लिपीमा सिङ्गो एउटा अक्षरको आधि अक्षर छैन । एउटै अक्षरलाई आधि लेख्नु पर्यो भने जस्तै क्का, ट्ट आदि यसमा अंग्रेजीमा जस्तै एउटै अक्षरलाई दुई पटक लेख्नु पर्छ ।

उदाहरण:-

प क का,	तु प पा	इ ज ज ट	इ जा ज ट		

Figure 6: Formation of consonant conjuncts in Magar Akkha (from Thapa Magar 2049: 58).

- ८३ -

अंक

बौद्ध ग्रन्थ महावग्गमा अंक गणित सम्बन्धि हिसाब, गुणन र लेख्ने पाटीको प्रशस्त वर्णन भएको छ। बुद्धकालिन अशोक र कनिष्क एवं नेपालको लिच्छवी राजाहरूको लेख, अभिलेख र अन्य लेखहरू अध्ययन गर्दा त्यहाँ अक्षर जस्तै अंकको लागि पनि निश्चित चिन्ह अर्थात अक्षर निर्धारण गरिएको छ। नेपालमा मगर लगायत विभिन्न जातिका अशिक्षित मानिसहरूले अहिले पनि अंक गन्दा “विसी”को प्रयोग गर्दछन्। “विसी” भनेको २० हो र यसबाट प्राचिन समयमा सर्वसाधारणले “वीस” भन्दा बढी गन्ति जान्दैनथ्यो भन्ने प्रष्ट हुन्छ। जस्तै: रू. ८५ भन्नुको सट्टा चार विसी पाँच भन्दछन्। प्राचिन समयमा हजार भन्दा बढी अंकको चिन्ह पाईन्दैन। भारतको नासिकमा ईस्वी दोस्रो शताब्दीको लेखमा ७०,००० को चिन्ह दिएकोछ र यो भन्दा बढी अंक कहिं पाइएको छैन। छोटकरीमा नेपालका लिच्छवीहरू र कुशान वंशी निष्क समेतले प्रयोग गरिएको “अक्खा” अंक यसरी छ:-

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०
४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०
५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०
७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०
८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०

द्रष्टव्य: यसमा अंक ५३ सम्म श्री नयराज पन्तज्यूको “लिच्छवी सम्वतको निर्णय” नामक पुस्तकबाट र अंक ६०, ७०, ८०, ९० र १०० कुशान वंशबाट लिइएको छ।

Figure 7: Digits of Magar Akkha (from Thapa Magar 2049: 63).

- ८० -

- (३)

नू या टा	रा बा फा	फा भा मा	जा मा भा फा टा
कि टा ब	खि रि सि	फि लि मि ति	डि गा सा पि लु ची
वि हा नी	कु मा री	पु ट ली	लि पि का ले खि का
- (४)

कि सा नी	फि टी पी टि	का स मी रि	गि री ढा रि
----------	-------------	------------	-------------
- (५)

कु सु मु नी	दु दू बा	दु ल सा	दू कु चा जु ठा का
ठा चा डी	चु चू रा	दु हू री	जा ड जा को ट
- (६)

ढे डु वा	पु छा नि	डै ले खु	सै टा ली गे ला मी
नै नि टा ल	टे रे न	टै रा की	टै टै जा ने टै टै दु दू
- (७)

हौ स ला	लौ रो	सौ पा ली	वै सा लु मौ ला नी
टौ टे का	भु ठो कु रा न ग र	बु ढ	भ ग वा न
जो सि लो	जो गि को घ र	डौ	दुक विका
- (८) गंगा $\eta \eta$ (यसलाई $\eta \eta$ लेखेपनि हुन्छ ।)
 कंस $\eta \eta$ (यसलाई $\eta \eta$ लेखेपनि हुन्छ ।)

Figure 8: Sample text in Magar Akkha with Devanagari glosses (from Thapa Magar 2049: 60).

7.7 Akkha or Akkharika Script of Magars:

The Magar language is written in Akkha script and is being taught in the schools upto the primary level in Sikkim since its

recognition as one of the official languages of the State in 1997. The script seems to have been developed from the early Brahmi script since the form of the letters is the same as that of the first to fourth century Brahmi. Most probably, the script was developed in

the 11 th	†	7	∏	ω	ω	
century	क्याह	ख्याह	ग्याह	घ्याह	इ्याह	
during the	०	ॐ	Ε	ॡ	—	
reign of	च्याह	छ्याह	ज्याह	इ्याह	—	
Mukunda	८	०	<	७	५	
Sen (1100	द्याह	दयाह	इयाह	दयाह	न्याह	
A.D.), a	८	७	□	१	०	४
powerful	प्याह	फ्याह	ब्याह	भ्याह	व्याह	म्याह
Magar king	८	८	।	२	↓	१
of Palpa and	स्याह	ह्याह	खाह	ल्याह	य्याह	ज्याह
Botwal, who	१	::	::	८	८	०
invaded	अह	इह	ईह	उह	ऊह	एह
Nepal Valley						
with a large						

number of mounted troops and subdued Hari Deva, the son of Rama Singha Deva, the last king of Karnataki Dynasty of Nepal. The principal seat of the Magars covered most of the central and lower parts of the mountains between the Jingruk (Rapti of Gorakhpur) and Marsiangdi rivers. They have resided in Palpa since time immemorial. However, there is no mention of any Magar script being developed and propagated by any of the Magar kings of Palpa and Botwal in any historical records (Vansittart E.1896: 17). Perhaps, owing to the geographical position of the tract of the country inhabited by the Magars, they were the first to receive immigrants from the plains of India and thus they never felt necessity to develop or propagate their own Akkha script. However, it is yet to be ascertained who, where and when the script was developed.

The script has 6 vowels (a, i, ii, u, uu, eh), 6 Semi-vowels (syha, hayha, syha, lyha, yyha, nyha), 10 vowel signs (aa, e, ee, u, uu, i, ii, o, oo, a:) and 20 consonants - 5 Velar (kyah, khayha, gyaha, ghyaha, nyaha), 4 Palatal (chyaha, chhyaha, dzyaha, yaha),

5 Retroflex (ttyaha, thyaha, dhyaha, dhhyaha, nyaha), and 6 Bilabial (pyaha, phyaha, byaha, bhyaha, bbyaha, myaha) (Alle, Santosh, 2003:170-179; Thapa, Y.B. in Lipi Sangalo (ed) by Limboo, R.B. 1998:69-89).

Figure 9: A description of the Akkha script (from Subba 2008: 95–97).

मगर लिपि मा अ, आ, इ, ई

ख्रिस्तीयता लिपि

अ	आ	इ	ई
उ	ए	ओ	
अ	आ	इ	ई
उ	ए	ओ	

मगर भाषाको क, ख, ग, घ

ख्रिस्तीयता लिपि

क	ख	ग	घ	ङ	ञ
च	छ	ज	झ		
ट	ठ	ड	ढ	न	न्
प	फ	ब	भ	म	म्
स	र	ल	व		
य	र	ल	व		
स	ह				

ख्रिस्तीयता लिपि

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Figure 10: The Magar Akkha script (from “Duman blog” 2010).

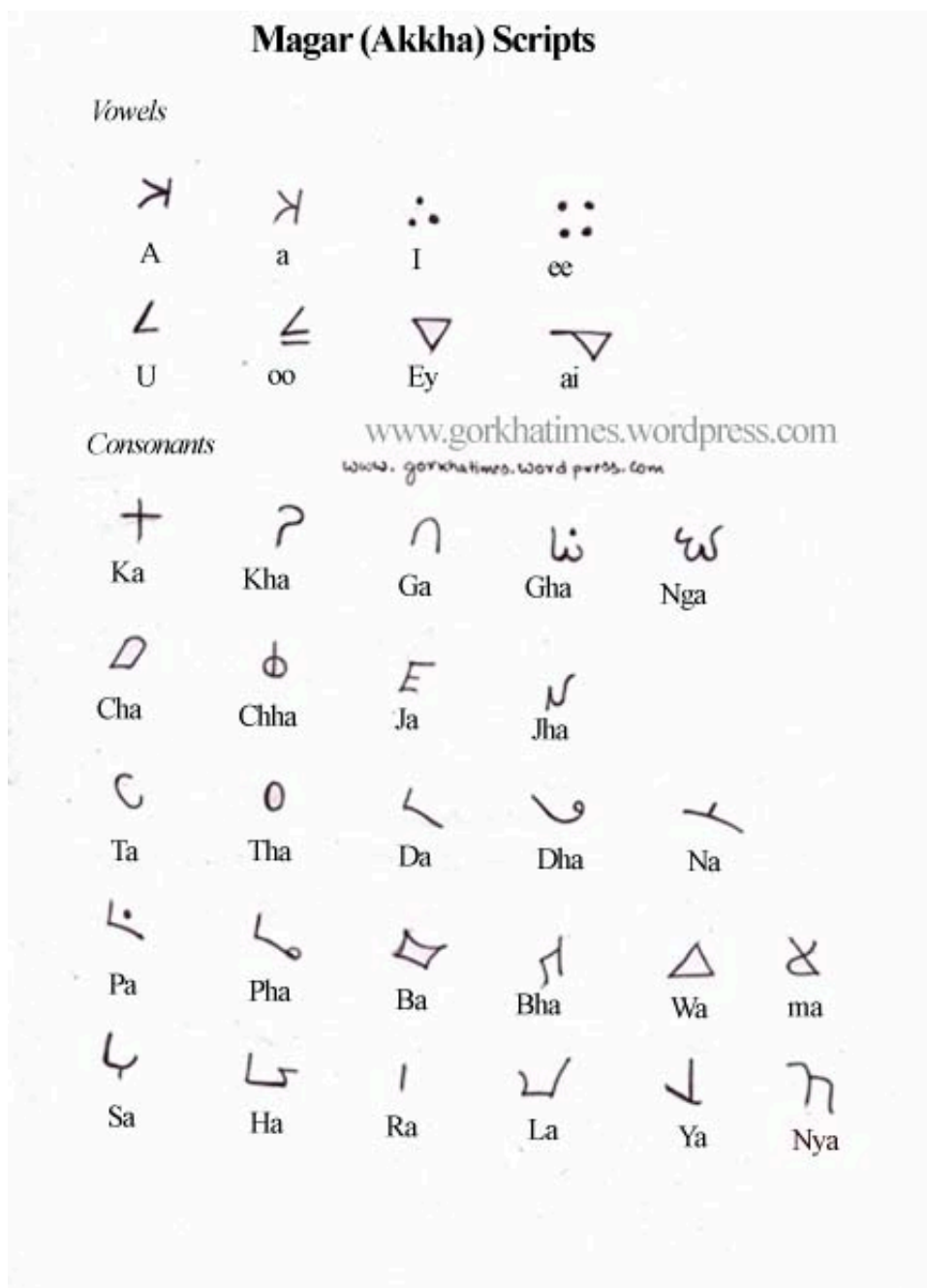

Figure 11: Hand-written chart of the Magar script (from 'Gorkhatimes' 2009).